

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

SOCIETATEA
"PETRU MAJORU"

Ese odăta in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 21. Ianuariu v. 1877.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Unele idei despre necesitatea de reforme privitoare la instructiunea sciintieloru naturale din institutetele nóstre de invetiamentu.

(De Dr. A. P. Alessi.)

III.

Pentru a poté ajunge la scopu pre o cale mai practica, adeca pentru a poté arată reportulu ce se afla intre instructiunea sciintieloru naturale din institutetele nóstre de invetiamentu si intre bunastarea materiala a unui poporu, 'mi voiu permite a te invitá, iubite lectore, se studiamu impreuna desvoltarea si ameliorarea bunastarei materiale dela popórale, ce si in acésta privintia esceléza.

Am afirmatu mai susu, că d'intre popórale si staturile de dincóce de oceanu, poporulu francesu, englesu si germanu se bucura de o stare materiala mai buna. Inse cumu au ajunsu mentionatele popóra la acésta bunastare, la averi atátu de frumóse? Consultandu istori'a lor, ne procuramu informatiunea, cumu ca atátu averile privatiloru, câtu si averile publice si ale statului numai de atunci 'si datéza aventulu, decandu au inceputu a inflóri: industri'a si comerciulu, acesti levatori puternici ai civilizatiunei nóstre.

Franci'a, gratia institutiuniloru sale practice si liberale, inca din seclulu alu 17-le si 18-le a inceputu a escelá prin o industria insemnata, care desí in privintia cantitativa este indereptulu Angliei, dar' cu privire la frumsetia, gustu si elegantia este cea de antâia in lume. Cine nu cunósce manufacturile Franciei: metasurele, bumbacariele, panzele, pánurile, aurariele, argintariele, tapetele etc. . . . produse din Franci'a si transportate pana la noi, si in tóta lumea?! Sum'a etablissementeloru industriale francese sue aprópe la 1 milionu si diumetate. Numai fabrici cu masíne de vaporu a numeratu Franci'a la a. 1873 26.000; la 1875 a numeratu fabrici de saharu 523. Desí Franci'a a suferitu multu prin desastrele cauzate de resbelulu din 1870; desí a pierdutu 2 din cele mai frumóse si mai avute provincie, Elsat'i'a si Loren'a, — cu tóte aceste productele produse la anu de industri'a francesa

se urca preste sum'a de 12 miliarde. Asemene stá Franci'a si cu comerciulu. In a. 1873 esportulu dela comerciulu asia numitu generalu intrecea importulu cu sum'a de 249 milióne franci, ér' esportulu comerciului specialu cu sum'a de 232 milióne franci. Credu că aceste suntu suficiente pentru a ne esplicá imbogata-tîrea din anu in anu a poporulu francesu, a natiunei francese. Si cá se ne facemu o idee si mai convingatória despre averea Franciei, se ne aducemu aminte de fabulos'a suma ce a suscrisu industriasii si capitalistii francesi in Iuliu 1872. Resbelulu din 1870 a adusu Franci'a la ruína, — asia strigá lumea necunoscutória de poterea industriei si comerciului francesu. Dins'a a trebuitu se sufera pierderea celoru mai frumóse provincie, se formeze si sustiena armate nóue, se solvéscá Germaniei 5 miliarde. Si cu tóte aceste numai unu apelu se face la patriotismulu francesu, si acestu poporu plinu de viétia, in locu de 3 miliarde de câtu se simtiá trebuintia, subscie 42 miliarde franci....

Totu acestu poporu, ce-lu tieneau multi decadiutu si ruinatu, abia numai 5 ani dupa Sedanu si Metiu, uimesce lumea prin vestea, că la a. 1878 va arangia o espusetiune universalá, o espusetiune ce pre Austri'a cea seraca de industria si comerciulu a costatu-o deficitu si crachuri de dieci de milióne floreni.

Éta insemnatarea industriei si a comerciului pentru vitalitatea unui poporu!

Credu că nu va mai fi trebuintia se mai citezu date statistice si despre starea cea in floritória a industriei si a comerciului englesu, cari astadi suntu asia dicundu proverbiale pentru tóta lumea, si cari au inlesnit si inlesnescu că poporulu englesu se póta face minuni prin intreprinderile sale admirabile. Nu va fi trebuintia că se vorbescu in detaiu nice despre Germani'a, alu carei comerciulu si industria, mai alesu in tempulu ultimu au inceputu a se desvoltá si a inflóri cu unu succesu eminentu. Amintescu aci numai, că afara de acesti doi levatori puternici, au ajutatulu multu la ameliorarea bunastarei materiale ale mentionatelor popóra si asia numit'a industria mica si o economia

rationala, care cu deosebire dela A. Thaer a luat unu sboru insemnatu mai alesu in Prussi'a.

Déca ne vomu pune intrebarea, cà pre ce cale au venitu aceste popóra la o stare atátu de favorabila, si déca vomu examiná din pasu in pasu acestu progresu alu industriei, comerçului si alu economiei rationale si practice — venimu indata la convinctiunea despre adevverulu nedisputaveru, cà caus'a adevverata a fostu si este si astadi reformarea scóleloru, fiindu la acést'a cu destinsa considerare façia de tractarea sciintieloru naturale incependu dela scólele elementarie si continuandu pana la scólele inalte, universitati, scoli tehnice, scoli inalte de comerçiu etc., ér' o alta cauza favoritória a fostu fundarea de scoli speciale din toti ramiu industriei si ai comerçului.

In Franci'a, Angli'a si Germani'a nu numai aflu unu numeru insemnatu de scoli poporale, elementarie, gimnasiale, reale, comerciale, industriale si in fine unu numeru insemnatu de academie, seminarie si universitati — numai Germani'a are 21 universitati —; nu numai cà in aceste staturi mai nu se afla comune rurale fora scóle poporale, — dar' déca consideramu organizarea acestora, cu deosebire a scóleloru inferioare, déca studiamu in detaiu metodu ce se aplica la propunerea fiacarui obiectu de invetiementu, venimu la rezultatulu, cà sciintiele naturale suntu altcumu apretiate si altcumu tractate decátu cumu se intempla acést'a la noi. In aceste scóle suntu delaturate de multu tempu si se delaturéza mereu tóte acele defecte, cari impiedeca familiarisarea prunciloru si a studențiloru cu tóte obiectele, fenomenele si legile ce gubernéza natur'a. . . . Celu ce a cercatu scólele din aceste staturi si cele de a le nóstre va aflá indata contrastulu, se va convinge despre adevverulu, cumca la noi se pune prea puçinu pondu pre aceste sciintie atátu de utile, ér' propunerea si in càtu se face, se face sub aplicarea metodeloru celoru mai false, cari impregiurari contribuescu mai multu la disgustarea tinerime decátu la animarea si iubirea sciintieloru naturale, de unde urméza cá lucru firescu, cà la noi chiar ramiu cei mai promovatori de celu mai mare folosu practic, de bunastarea materiala, se imbraçiosiéza cu recéla, cu dispretiu. Má potemu sustiené, ca imbraçiosierea de industria si comerçiu din partea tinerime este sporadica. Apoi mai incupe intrebarea, pentru ce la noi nu voiesce se inainteze industri'a (nice mica nice mare) si comerçiu, si ceialalti rami ai economiei politice si rationale?! . . si pentru ce noi nu mai scapamu de seracia?! . .

Éta, iubite lectore! insemnatatea sciintieloru naturale in scólele nóstre de invetiementu atátu din vedere teoretica, càtu si practica. Dupa cele desvoltate pana aici 'mi place a crede, cà ori ce iubitoriu de progresu va fi de accordu cu mine, va sustiené si strigá in tonu tare, cà la noi tractarea sciintieloru naturale este prea vitriga, se pune prea puçinu pondu pre ea, pre candu aru trebui, cá dinsele se ocupe primulu rangu incependu dela scol'a poporala pana la esamenele de maturitate (bacalaureatu).

Dupace am sositu aci, dupace am constatatu, cà aceste sciintie suntu atátu de neconsiderate in scólele nóstre de invetiementu, dupace am vediutu totu o data si urmarile cele triste si daunóse desvoltarei nóstre culturale si nationale urmate din acésta neconsiderare a loru — nu este destulu se stámu pre locu, ci trebuesce se strigamu celoru competenti dupa reforme si ér' reforme, inse reforme in intielesulu indicatu, adeca cu considerarea cuviintiósa a sciintieloru naturale.

Corpulu invetiementulu din scólele nóstre suferu de o multíme de morbi mai usiori si mai grei. Medicamentulu corespundietoriu si radicalu la acesti morbi este uniculu: Reformarea scóleloru de diosu pana susu atátu cu privire la planulu de invetiementu, càtu cu deosebire la metodu instructiunei din sing. obiecte. Inainte de a usá de acestu medicamentu, inainte de a introduce reforme corespundietórie, este de lipsa se premérge o diagnosa esacta, studiata la tóte organele acestui corpu. Mediculu capabilu de a face acésta diagnosa cu scrupulositate si cu cunoscintia de lucru nu póte fi altulu decátu insusi corpu didacticu intregu, in alu carui manuri este concrediutu progresulu scólei. Invetiatorii si profesorii suntu avisati in prima linia se descópera morbiu invetiementulu, totu ei suntu indetorati se prescrie si medicin'a vindecatória, se recomande reformele necesarie. Autoritatile nóstre scolastice, d. e. ordinariatele, sínódele biserecesci, precumu si conferintiele invetiatoresci — pre unde adeca se afla sínóde si conferintie — senatele scolastice etc. credu voru dá mana de ajutoriu, voru contribui la delaturarea defecteloru descoperite si voru introduce acele reforme binefacatórie, cari singure suntu in stare a radicá scólele nóstre la aceea demnitate, la aceea misiune subluma, la cari le reclama vitalitatea si venitoriulu nostru nationalu, precumu si spiritulu tempului in carele traimu.

Invetiatorii si profesorii deci suntu indetorati mai antáiu a nu crutiá nice o ocasiune pentru a descoperi morbiu scóleloru nóstre, a meditá asupra midilóceloru de vindecare si in acestu modu a facilitá inflorirea scóleloru nóstre, cari in impregiurările de astadi si in constelatiumi atátu de triste pentru noi, suntu uniculu refugiu, unic'a barca pentru mantuinti'a nationalitatiei si a venitoriului nostru. Apelezu la acésta detorintia a invetiatoriloru si profesoriloru nostri, si-i invitu cá in unire se ventilamu relele din scólele nóstre si se ne consultamu despre medicamentele, cu cari trebuesce se le vindecamu. . .

Eu 'mi voiu permite la alta ocasiune a vorbi despre unele defecte, restringându-me inse la cele ce privescu sciintiele naturale.

Sperezu prin aceste a dá ansa publiculu interesatu si cu deosebire chorulu didacticu, cá se mediteze si se judece cu scriositate asupra ideiloru ce li voiu presintá spre apretiare.

Ce se facemu, cá parintii se-si tramita fiii regulatu la scóla?

La scrierea acestoru puține orduri m'au indemnatu: parte neplacerile, cu cari necontenitu au a se luptá invetiatorii nostri, mai virttosu cei dela sate, din cauza ca copii de comunu nu prea cercetéza scól'a; parte dorulu de a face si io in privinti'a acést'a unu micu servitiu causei nóstre scolarie, espunendu-mi modestele mele pareri basate pe praes'a mea de invetiatoriu.

Intru adevveru, cercetarea regulata a scólei este conditio sine qua non pentru prosperarea invetiamentului. Fia scól'a ori câtu de bine provédiuta cu manuale si alte recerintie didactice, — déca elevii o cercetéza neregulatu, ea nu numai ca nu va progresá, ci din contra va decadé. Lucrulu este usioru de esplicatu. Nu odata adeca invetiamentulu s'a asemenatu cu cladirea unui edificiu. Tóte lectiunile trebuie se stee intre sene in cea mai strinsa legatura, intocmai cá caramidile din edificiu; o propunere trebuie se urmeze din alt'a, cea de astadi trebuie se se radíme pe cea de ieri. Cumu va intielege acumu unu scolariu lectiunea urmatoria, déca elu nu a participatu la cea precedenta, la carea ceea se referesce? Pentru dinsulu nóu'a lectiune spéndiura in aeru, este fora basa, fora legatura.

Reulu inse nu se opresce aici; nepreceperea lectiunilor produce disgustulu de a mai invetiá, disgustu ce éراسi nu se marginesce numai la scolariu, ci trece si la invetiatoriu, carele se vede paralisatu in tóte bunele sale intentiuni. Éca pentru ce invetiatoriu adeveratu nu are, nu póte avé o dorintia mai fierbinte si mai esplicabila totu odatata, decâtu cá scolarii sei se cerceteze scól'a câtu se póte mai regulatu! Si fiindu ca acésta dorintia pentru noi invetiatorii romani astadi este inca unu „pium desiderium“, absentiele scolastice fiindu „la ordínea dílei“, suntemu detori cu totii a ne cugetá la midilócele, prin cari acestu reu cadinalu s'ar poté delaturá mai iute si mai siguru.

Vrendu a remediá seau vindecá unu reu óre care, se cere mai antáiu a-i cunósce sorgíntea seau isvorulu; pentru aceea trebuie se ne intrebamu mai departe: Dela cine depinde cercetarea regulata a scólei?

Parerea mea in privinti'a acést'a se póte vedé din modulu, cumu am formulatu intrebarea din fruntea acestui tractatu; dupa mine cercetarea regulata a scólei depinde in prim'a linia si mai cu séma dela parintii scolariloru. Dícu: „in prim'a linia si mai cu séma“, pentru ca sciu si io si recunosu bucurosu, ca cercetarea regulata a scólei depinde mai multu au mai pușinu si dela alti factori, precumu dela invetiatori, dela scolaru, dela organele scolastice, chiar si dela edificiele de scól'a; factorulu principalu inse suntu si remanu parintii. Pana candu parintii voru fi indolenti, cá se nu dicu chiar contrari scólei, tóte incordarile celoru lalti factori voru remané fora efectu; din contra buna-

vointi'a parintiloru este in stare a invinge tóte greutatile.

Si pentru ce óre parintii romanii nu-si prea dau copii la scóla? Caus'a nu póte fi decâtu: parte seraci'a, parte nepreceperea, ceace se vede si din fatalulu proverbíu strabunu: „Cumu a traitu tat'a, voiú trai si io,“ si: „Scíu ca n'o se facu din fiulu meu popa!“

Nu voiú vorbí de caus'a prima, pentru ca — „ié peru din palma déca poti!“ Aici póte ajutá numai caritatea seau iubirea crestinéscá. Multi invetiatori au reusitu prin zelulu si tactulu loru a infintiá prin comune comitete filantropice cu scopu de a ajutorá scólarii seraci cu haine,*carti si alte lucruri necesarie, seau a-i aplicá pe la ómeni cu stare, dar lipsiti de fii proprii, cu obligamentulu de a-i portá la scóla.

Me voiú ocupá inse cu caus'a a dóu'a, cu nepreceperea, pentru ca sum convinsu, ca delaturarea ei nu se tiene de lucrurile imposibile. A negá acést'a ar insemná a negá poterea educatiunei; cáci ce alta are de scopu educatiunea, decâtu a combate nepreceperea si a respandí in locul ei lumina! Insusí poporulu nostru recunósce posibilitatea acést'a candu díce, ca „omulu câtu traiesce totu invétia.“ Se ne educámu decí poporulu pentru scopurile scólei! Se-i aratamu folosulu si necesitatea scólei, pentru ca atunci o va stímá, o va iubi chiar, si-si va tramite tinerimea de buna vóia la invetiatura. In Americ'a d. e., candu se forméza o comuna nóua, lucrulu celu de antáiu este infintiarea unei scóle bune; parintii aducu pentru scóla tóte sacrificiele posibile, 'si tramitu copii regulatu la scóla, fora a asteptá o sila straina. Firesce, ei suntu cetatieni emigrati din staturile mai civilizate ale Europei, va se dica cunoscu folosulu invetiaturei.

Si cumu ne vomu poté educá poporulu nostru pentru scopurile scólei? Cu ajutorulu midilóceloru, prin cari se indeplinesce tóta educatiunea, si adeca prin invetiatura, esemple si prin dedare.

I. Invetiatur'a. Se invetiamu poporulu neincetatu si la tóta ocasiunea ca: parintii au sant'a detorintia impusa loru dela Domnedíeu a-si ferici copíi; ca nu-i potu ferici mai bine decâtu dandu-le o educatiune seau crescere buna; ca nu este zestre pe lumea acést'a, carea se se póta asemená cu crescerea buna; ca s'au schimbatu tempurile de odinióra si ca astadi nici unu omu nu póte fi fora invetiatura; ca crescerea si invetiatur'a se dau in scóla, prin urmare ca suntu detori a se ingrigi in totu modulu de scóle bune, etc.

Si cine se dee poporului invetiaturile acestea? Cine altulu decâtu educatorii poporului, adeca invetiatorii preotii, protopopii, archierii si alti deregatori si barbati de anima. Ocasiuni suntu destule.

Invetiatorii d. e. se voru folosi spre scopulu acést'a de inceperea anulului scolasticu, candu parintii 'si aducu copíi in persóna la scóla (A se vedé „Scól'a Romana“ Nr. 35, pag. 275!). Afara de acést'a voru arangiá preste anu si cu deosebire iérn'a prele-

geri publice, avendu inse in vedere totu de-aun'a scopulu indicatu. In fine ei se voru nevoi a influinția asupra parinților in directiunea acést'a chiar si prin elevii de scóla. La invetiamentu adeca ocuru multe esemple de popóra si individi, cari au binemeritatu dela scóla; invetiatoriulu nu va lipsi a provocá pre elevi, cá acasa se enareze si ei parinților esemplele impartesite.

Ne asemenatu mai multu potu face in privinti'a acést'a preotii. Positiunea loru destinsa in societate, apoi impregiurarea, ca ei nu stau in soldulu scólei, va se díca: ceea ce ei facu pentru scóla, facu fora privire la vre unu interesu materialu, li asigura o influintia cu multu mai mare asupra poporului, decâtu este ceea a invetiatoriloru afara de scóla. Preotulu adevveratu, petrunku de importantia scólei si consciu de scopurile comune ei si bisericeii, nu va trece nici o ocaziune cu vederea spre a luminá poporulu — din amvonu si din scaunulu marturisirei — asupra detorintieloru sale față de scóla. Biserica si scóla, preotulu si invetiatoriulu spriginindu-se imprumutatu in sublim'a loru chiamare, — ajungerea scopului nu póte fi la indoieła. Si deca preotulu in midiloculu ocupatiuniloru sale bisericesci ar scapá câte odata din vedere agendele scolastice, invetiatoriulu, interesatu aici in prim'a linia, se nu pregete a-i cere espresu concursulu seu binevoitoriu. Ferice de comun'a, unde acesti doi factori cardinali ai culturai si fericirei poporului, traiescu in armonia si buna intielegere! Invetiaturile loru voru strabate in animele poporului, mai cu séma secundate fiindu neintreruptu si cu totu de adinsulu de autoritatile superioare si supreme, de — protopopii si archiereii nostri. Cu câtu visitele acestor'a in comune suntu mai rari, cu atátu mai ponderóse si mai apretiate suntu cuvintele loru. Dar apoi cerculariele si pastoralele, — póte fi pentru ele unu obiectu mai demnu decâtu scóla?

Mai lipsesce, cá si amplotatii si alti barbati de autoritate din simulu poporului, venindu in atingere cu acest'a, se-i vorbésca de folosulu si necesitatea scólei, pentru cá efectulu se fia completu.

II. Esemplele. Invetiaturile voru fi mai strabatátorie, deca cei ce le dau le voru urmá insii. „Patere legem, quam ipse tulisti!“ Urméza legea, ce insuti ti-ai facutu-o! Dovedésca deci educatorii poporului si prin portarea, prin esemplulu loru, ca scóla le jace la anima! „Verba movent, exempla trahunt“. Vorbele numai misca, esemplele inse atragu! Cu deosebire invetiatorii se nu cerceteze tóte tégurile, tóte adunarile, tóte reporturile, se nu caute cá intr'adinsu ocaziuni spre a neglige scóla. Cumu se stimeze scolarii si parintii scóla, vediendu ca nu o stiméza, nu pune pondu pe ea invetiatoriulu? Fora causa grava invetiatoriulu se nu absenteze nici o óra dela scóla. In scóla se nu omóre numai tempulu, ci totu minutulu se-lu folosésca pentru instruirea scolariilor in lucrurile prescise. Scolarii si poporulu au in privinti'a acést'a unu semtiu fórte

finu. Afara de acést'a invetiatoriulu se se nevoiesca a atrage pre scolarii la scóla prin o instructiune metodica si practica, prin o tractare umana si amicabile si prin tienerea scólei in stare curata, placuta. La esamene se se cetésca numele scolariilor, cari au cercetatu regulatu scóla, punendu-i de esemplu scolariilor negligenti.

Preotulu localu, in calitatea sa de directoru alu scólei, se visiteze scóla câtu mai desu, informandu-se specialu asupra modului, cumu scolarii o cercetéza, laudandu pre cei buni si mustrandu pre cei rei; dispensari dela scóla se nu deé decâtu in casuri de extrema necesitate; ér la finea anului scolasticu, in prim'a Domineca dupa examenulu de véra, tienendu o „predica scolastica“, se tiésa între altele si o dare de séma asupra cercetarei scólei in decursulu anului espiratu, facúndu cu parintii ceea ce a facutu invetiatoriulu cu scolarii. „Pomenirea dreptului cu lauda!“

Incátu pentru D-nii protopopi si ceialalti demnitari bisericesei etc., ne rogamu, cá in ori ce cauza aru veni in comune, se nu intrelase a visitá si scóla; chiar si acasa la resiedinti'a loru, cercetati fiindu de particulari din comune, se nu uite a-i intrebá: „Cum u ambla copiii la scóla?“ Ómenii voru vorbi despre acést'a, si caus'a buna se va propagá. *)

III. Dedarea dupa cele de susu va urmá de sene. Se invetiamu pre parinti cu cuventulu si cu fapt'a, ca suntu detori a-si dá fiii la scóla, dar apoi se-i si simlu cu tóta asprimea posibila a face acést'a, cá se nu incépa a crede, ca lucrulu e gluma. Se nu-se faca exceptiune cu nime, decâtu in casurile prevedinte in lege; obligativitatea invetiamentului este generala. Cu vre-o câte-va septemani inainte de inceperea unui anu scolasticu se se estraga din protocolulu botezatiloru list'a copiiloru de scóla, se se publice in mai multe rúnduri in biserica si inaintea bisericeii, si unu esemplariu se se afiga pre unu pariete alu scólei. Incependu-se scóla, absentiele se se arate regulatu si se se céra consecentu pedepsirea loru. Invetiatoriulu va avé multe neplaceri — recunoscu; elu inse in totu casulu facu-si detorinti'a, mangaiandu-se cu esemplulu invetiatoriului divinu Isusu Christosu.

Urmandu astfelu, ne vomu ajunge scopulu mai curundu au mai târdú, dar de siguru. Poporulu romanu nu este nici stupidu nici coruptu; elu primesce

*) In districtulu Naseudului si astadi vorbescu ómenii, cá candu mergeau la fericitulu vicariu Marianu si incepeau cá de comunu : „D-le „vicaresiu“, asi avé o rogare“, elu li dicea indata : „Numai dóue lucruri se nu cereti dela mine : bani imprumutu si **copiii dela scóla!**“ Mare barbatu! Nici ca au mai fostu cercetate scólele granitieresci cá sub Marianu. Si coloneliu aveau respectu de elu. Elu introduse „esamene de luna“, la cari oficerii din statiune trebuiau a se presentá in deplina parada. Chiar si generalii, candu veniau in regimentu, nu lasau o scóla nevisitata, si fiindu ca multe comune erau prin munti, unde nu se potea strabate cu caruti'a, se suiau calare cu alaiu cu totu, dar scóla o cercetau. Resultatele s'au vediutu. Red. Scol. Rom.

invetiaturi dela cei ce i voiescu binele si nu si-au mancatu omeni'a inaintea lui. Se ne grupamu cu totii in giurulu scólei, — garantí'a esistintiei si a viitoriului nostru! Se nu credemu, ca pentru scóla amu poté face cându-va prea multu! In credinti'a acésta am scrisu cele de susu. —

Unu invetiatoriu din Selagiu.

Esercitiile libere de gimnastica in scólele elementarie.

(Urmare.)

III. Esercitiu referitoric la mani.

Esercitiulu 1: *Braçiele inainte.*

Ascultati! Braçiele inainte — unulu! — doi! — trei!

Acestu esercitiu se face asia, cà la comand'a „unulu“ se radica manile din siolduri si facându-se pumnu se punu pe pieptu; la comand'a „doi“ se rapedu braçiele inainte cu iutiéla câtu se póte de mare tienendu-se ambele intre sene paralelu si in lini'a ochiloru, pana la comand'a „trei“, candu se desfacu pumnii si se asiédia manile érași in siolduri.

Esercitiulu 2: *Braçiele in laturi.*

Ascultati! Braçiele in laturi — unulu! — doi! — trei! La acestu esercitiu, cà si la celu precedentu, pe „unulu“ se facu manile pumnu si se punu pe pieptu; pe „doi“ se rapedu in laturi asia, cà ambe braçiele se fia intr'o linia drépta, paralela cu padimentulu, si pe „trei“ se asiédia érași in siolduri.

Esercitiulu 3: *Braçiele in laturi — intinse.*

a) Ascultati! Braçiele in laturi — unulu! Acestu esercitiu este asemenea celui precedentu, cu aceea observare numai, ca manile nu se facu pumni si nu se punu pe pieptu, ci se tienu intinse in laturi cu dosulu palmei in susu.

Din acestu esercitiu se póte face apoi altulu:

b) Leganati braçiele in susu si in diosu — unulu! La acésta comanda se légana numai braçiele, pana ce suna comand'a: „Manile in sioldu — unulu!“

Esercitiulu 4: *Braçiele in susu.*

Ascultati! Braçiele in susu — unulu! — doi! — trei! La acésta comanda, si adeca pe „unulu“ copii facu manile pumni si-i punu pe pieptu; pe „doi“ le radica dreptu in susu, formandu fiacare braçiu cu respectivulu petioru o linia drépta, perpendiculara, pana candu la comand'a „trei“ se punu érași in siolduri.

Esercitiulu 5: *Braçiele in diosu.*

Ascultati! Braçiele in diosu — unulu! La acestu esercitiu se facu palmile pumni, se in torcu subsuóra si apoi se lasa rapedu in diosu, pana la comand'a „doi“, candu se punu érași in siolduri.

Esercitiulu 6: *Braçiele in susu — arcu.*

Asculti! Braçiele in susu arcu — unulu! Copii facu acestu esercitiu asia, cà-si radica bra-

çiele mai antâiu in laturi intr'o linia orisontala, dupa aceea le radica in susu, pana de asupra capului, intorcându-si aici palmele incetu un'a catra alt'a si inclinandu-le spre olalta pana ce se atingu vèrfurile degeteloru, formandu asia dîcundu unu arcu de-asupra capului.

Esercitiulu 7: *Rotirea maniloru.*

a) Ascultati! Rót'a cu man'a drépta — stanga — dinainte inapoi — unulu! — doi!

La comand'a acésta se face man'a resp. pumnu si tienendu-o intinsa inainte se radica pe langa capu formandu mai multe rotatiuni, dar câtu se va poté mai pe langa trupu, fora cá acest'a se se misce, pana la comand'a „doi.“

b) Ascultati! Rót'a cu man'a drépta — stanga — dinapoi inainte — unulu! — doi!

Acestu esercitiu se face cá si celu precedentu, cu aceea observare inse, ca tienendu man'a respectiva inainte, rotatiunea se incepe din susu in diosu.

IV. Incovoiaurile (indoirile, plecarile) corpului.

Esercitiulu 1: *Incovoierea inainte.*

Ascultati! Incovoiați-ve inainte — unulu!

Scolarii cu genunchii si cu manile intinse, tienendu positi'a de mai inainte a petiôreloru, 'si pléca partea din susu a corpului inainte, pana candu potu se ajunga pamentulu seau degetele petiôreloru cu vèrfurile degeteloru dela mani.

Esercitiulu 2: *Incovoierea inapoi.*

Ascultati! Incovoiați-ve inapoi — unulu!

La acestu esercitiu se fimu cu precautiune mai multa, cà se nu se lasa partea superioara a corpului prea inapoi si prin acésta se se casiueneze vre-o vatemare corpului; deci pentru de a evitá acésta, e bine cá in locu de a pune manile in siolduri, se le incrucisiamu la spinare astfelu, cà o mana se apuce cotulu celeilalte, pentru cà asia se va poté radîmá corpulu si nu se va lasá indereptu mai multu decâtu se cere. La acestu esercitiu si genunchii se voru indoi puçinu.

Esercitiulu 3: *Incovoierea in drépt'a si stang'a.*

Ascultati! Incovoiați-ve in drépt'a — stang'a — unulu!

Acésta incovoiatuura se esecuta asia, ca déca ea se face in drépt'a, braçiuulu stengu se radica in susu, braçiuulu dreptu se lasa in diosu, tienendu palmele amendoue deschise; braçiuulu dreptu in urm'a indoituri spre drépt'a fiindu intinsu, se apropia de trupu, ér braçiuulu stangu stà cu celu dreptu in o linia drépta, avendu palm'a spre partea aceea, in care se face incovoiatuura. — Incovoiatuura in stang'a se face totu cá in drépt'a.

Dupa ce s'au facutu mai multe esercitiu cu diferelele madularie ale corpului, se mai facu unele, cari se referescu la intregu corpulu, si anume invertiri cu si fora asaltu, atacurile si mersulu.

V. Invertiri cu asaltu

Înainte de a lua aceste exerciții, invetiatoriului trebuie să se facă pe elevi cunoscuți cu aceea ce numim unu patrariu, două patrariu sau diumetate, trei patrariu, patru patrariu sau unu întregu; apoi continuă în modul următoriu:

a) Ascultați! Invertirea patraria spre laturea dreapta — stanga — cu asaltu — unulu!

Copii au a face acestu exercitiu așa, ca ținându corpulu în poziția recerută și mâinile în siolduri, se întorc prin o mică saritura (asaltu) că se ajungă cu fața acolo, unde le-a fostu mai înainte umerulu dreptu — stangu — după cumu a fostu comandă.

b) Ascultați! Invertirea de diumetate spre dreapta — stanga — cu asaltu — unulu!

Aici se invertesc copii că și la invertirea patraria până ce ajungă cu fața, unde a fostu înainte de comandă dosulu.

c) Ascultați! Invertirea de trei patrariu spre dreapta — stanga — cu asaltu — unulu!

La această invertire ajungă copii cu fața acolo, unde le-a fostu mai înainte umerulu dreptu — stangu.

d) Ascultați! Invertirea de 4 patrariu (întreaga) cu asaltu — unulu!

Totu că cele precedente!

VI. Invertiri fora asaltu.

a) Ascultați! Invertirea patraria spre laturea dreapta — stanga — fora asaltu — unulu!

Acăsta invertire se deosebește de cea cu asaltu prin aceea, că deca invertirea s'a comandat d. e. în dreapta, atunci se radica degetele petiorului celui dreptu în sus, lasându-se greutatea corpului numai pe calcâiulu acestui petioru și apoi ajutat de petiorulu celu stangu, care se radica pe degete, precumu și de partea superioară a corpului, invertirea se poate face foarte ușor, ajungându cu fața unde ne-a fostu mai înainte umerulu dreptu. Deca invertirea se face spre stanga, atunci ne ajutamă cu petiorulu celu dreptu mai multu.

Nota. Acăsta explicare poate servi și la exercitiile următoare, observându numai câte patrariu are de a-se inverti corpulu.

d) Ascultați! Invertire de diumetate spre dreapta — stanga — fora asaltu — unulu!

c) Ascultați! Invertire de trei patrariu spre dreapta — stanga — fora asaltu — unulu!

d) Ascultați! Invertire întreaga spre dreapta — stanga — fora asaltu — unulu!

După ce elevii știu și s'au deprinsu până la destăritate a se inverti bine atâtă cu, câtă și fora asaltu, se potă comandă invertiri mestecate din exerciție cu asaltu și fora asaltu.

(Va urmă.)

In cauză pensiunării invetiatorilor.

Nr. 2726. Scol.

Cerculariu

Catra PP. OO DD. protopresbiteri și administratori protopresbiterali, că inspectori districtuali de școlile confesionale din arhidieceș'a ortodocș'a orientala a Transilvaniei.

În §. 79 alu legi de instrucțiune (organizarea provisorială a invetiamentului etc.) adusă în congresulu nostru bisericescu din 1870 se dispune, că făcarea invetiatoriu se tramită senatulu episcopescu eparchialu 2 % din salariulu seu anualu, că se se formeze unu fondu de pensiu pentru veduve și orfani, dăcându-se mai departe, că regularea fondulu se va face mai târziu.

Înainte de a se potă regulă în modu definitiv afacerea acelu fondu de pensiu, dăcându-se a adusă o lege de pensiu, careă în 3 Maiu 1875 s'a sancționat și în zilele următoare s'a publicat.

Acăsta lege stătoresce modalitatea pensiunării și ajutorării invetiatorilor dela toate școlile populare de ori-ce categoria și impune tuturor invetiatorilor contribuiri, din cari are să se întemeieze și să se sporască fondulu de pensiu. Astfelu regularea fondulu prevăditu în amintitul §. 79 din legea noastră de instrucțiune rămâne neatinsă prin legea de pensiu de stat; dar §-lu 31 din acăș'a lege în alinea sa ultimă îndătoresce pe autoritățile supreme ale școlilor confesionale a se dechiară, deca dorescu ele a înființă fonduri de pensiu pentru invetiatorii de sub inspectiunea lor, că aceștia apoi se fă scutiți dela contribuire la cassă regnicolara de pensiu.

Consistoriulu arhidieceșanu în conformitate cu dreptulu de autonomie garantat bisericeș'i noastre greco-orientale romane, a dechiarat în terminulu prescrișu în alinea §-lui 31, că se va îngrijă elu însuși de pensiunarea invetiatorilor de sub jurisdicțiunea sa.

În consonanță cu acea dechiarățiune, consistoriulu arhidieceșanu s'a ocupat cu statorirea modalității înființării unu fondu și cu modalitatea pensiunării și ajutorării invetiatorilor greco-orientali din arhidieceș'a, și după impregiurările noastre speciale a adusă în privința acăș'a unele concluziuni, cari se comunică P. O. D-Tale că inspectoru districtualu de școlă spre orientare, acomodare și urmă.

Deciziunile suntă următoarele:

A.

Cu contribuiri odată pentru totu-deună la fondulu de pensiu se îndătoresce:

1. Celu-ce pentru primă dată este denumit de invetiatoriu solvesce 4 % din salariulu seu invetiatorescu.

2. Celu-ce înainte în decursulu servitiului seu la unu salariu mai bunu, solvesce 40 % din sumă cu câtă i-s'a urcatu salariulu.

3. Totu însulu, care se pensiună din fondulu de pensiu și are muiere sau copii îndreptățiți la subvențiune, solvesce cu ocașiunea pensiunării 2 % din pensiunea dobandită.

4. Fiacare corporatiune, ce sustiene o scóla confesionala greco-orientala romana, solvesce 10 fl. candu unu invetiatoriu dela scól'a, ce sustiene, seau se pensiunéza seau móre sub durat'a servitiului si lasa dupa sene veduva seau orfani cu indreptatire la subventiune.

B.

Contribuiriloru a nuale se supunu:

1. Fiacare corporatiune, care sustiene o scóla confesionala gr. or. romana, solvesce 6 fl. de fiacare invetiatoriu provisoriu seau ordinariu, care este aplicatu la scól'a sustienuta de dins'a; acésta taxa o solvesce chiaru si atunci, candu statiunea ar' fi vacanta.

2. Fiacare invetiatoriu seau invetiatória solvesce 2 % din salariulu sau.

3. Cei cari in an. 1876 au implinitu alu 55-le anu alu etatiei, solvescu odata pentru totdeun'a 20 % si pe fiacare anu 8 % din sum'a pensiunarei, care se statoresce la 100 fl. v. a.

La statorirea contribuiriloru de mai susu, consistoriulu a fostu condusu de impregiurarile speciale, in cari traiescu invetiatorii nostri, si pentru acea contribuirile suntu mai mici, decumu se pretindu prin legea de pensiune de statu.

Aceste decisiuni le vei aduce P. O. DT'a la cu-noscinti'a poporului si a invetiatoriloru si invetiatoreselor prin directorii locali.

Incassarile se voru face in modulu urmatoriu:

Comunele nóstre bisericesci primescu carticelele alaturate sub A. In carticic'a acést'a P. O. DT'a vei insemná numele invetiatorului, respective alu invetiatoriloru, anulu pentru care se solvesce si sum'a solvita, timpul solvirei, ér' la finea acestoru insemnari in rubric'a „Adeverintia“ P. O. DT'a Te vei subscrie. Acést'a va servi comunelorú nóstre dreptu dovéda, cà au solvitu tacele cerute pentru pensiunarea invetiatoriloru lorú. Incassarile se voru face cu inceputulu anului 1877 pentru anulu scol. 1876/7 in o rata seau si in dóue, inse astfelu, cá pana la finea examenului de véra alu fiacarui anu se fia incassata intrég'a suma detorita.

Totu astfelu de carticele alaturate aici sub B. se introducu prin acést'a si pentru invetiatori, dela cari toti câtu suntu dejá in functiune vei radicá dupa modalitatea indicata mai susu pana la finea anului scolasticu 1876/7 si a fiacarui anu scolasticu urmatoriu, procentele statorite prin decisiunile de mai susu.

Banii incassati i-vei aterne pana la finea lui Iuliu alu fiacarui anu pelanga unu conspectu epitropiei archidiecesane, dela carea pentru justificarea P. O. D-Tale vei primí cuitantia in regula.

Din siedinti'a consistoriului archidiecesanu, tienuta in Sabiiu, la 18 Decembre, 1876.

Pentru Escelenti'a Sea Domnulu archiepiscopu si metropolitu.

Nicolau Pope'a m. p.
Archimandritu si Vicariu archiepiscopescu.

Tudoru Domnu.

(Poesia de Nicolescu, melodia de J. Brateanu.)*

Cine trece Oltulu mare?

Ce vitézu resbunatoriu?

Cine imple de teróre

Sbirii bietului poporu?

Este Tudoru, e oșteanulu,

Ce 'nspaimanta pre paganu;

E voiniculu, e olteanulu,

Este Tudoru, Domnu romanu!

Se-lu urmamu, voinici, cu toti,

Se scapamu tiér'a de hoti!

Cine trece strinsu in fiera

Ocolitu de vëndiatori?

Cine geme la 'nchisóre,

La-ai tierei-apesatori?

Este Tudoru, e oșteanulu,

Ce 'nspaimanta pre paganu;

E voiniculu, e olteanulu,

Este Tudoru, Domnu romanu!

Sari, voinice, sari nu stá!

Sari pre Tudoru a-lu scapá.

Cine jace in uitare

Pre alu tierei scumpu pamentu,

Far'o cruce, far'o flóre,

Fara lacrami pre mormentu?

Este Tudoru, e oșteanulu,

Ce 'nspaimanta pre paganu;

Este Tudoru, Domnu romanu!

Plangi, poporu nenorocitu

Plangi, cà Tudoru a peritu!

Varietati.

(Predicatoriulu Sateanului Romanu), unic'a foia bisericésca la Romanii din cóce de Carpati, are in fasciculu I, lun'a Ianuariu 1877 (3 cóle cu invetiatória) urmatoriulu cuprinsu: Amvonulu, poesia de pretulu G. Floru. — Predica la taiarea impregiuru a D. N. Is. Cristosu, de I. V. Rusu. — Predica la anulu nou, de Silviu B. Sohorc'a. — Predica funebrala, aplicabila la inmormentarea ori parastasulu unui rapausatu bine-meritatu, din „Cuventulu funebralu“, tienutu de I. D. Petrascu, directorele scólei normale „Radu Negru“ din Fagarasiu, la parastasulu serbatu in memori'a fericitului episcopu Dionisiu Buseulu. — Biseric'a romana, sentintie de G. Missailu. — Totu merge omulu, poesia de Petru Dulfu. — Preparatiunea trupuriloru mortifloru pentru inmormentare. Studiu liturgicu, de

*) Poesia cantata in siedinti'a publica arangiata de societatea de lectura „Andrei Siagun'a“ in presér'a S. Apostolu Andreiu (29 Nov. 1876) intru memori'a archiepiscopului si metropolitului Andreiu Siagun'a. Amu fi publicatu cu placere o dare de séma asupra acestei productiuni fórte interesante, inse nu ni-s'a tramisu. Publicamu acumu poesi'a de susu, carea fi primita cu aplause.

I. P. Somesianulu, premiatu cu diece galbini imperiali. — Predica despre mania, de V. Gr. Borgoveanu. — Revista, etc.

Èr „**Cartile Sateanului Romanu**“ (o còla de tipariu si invelitòri'a) cuprindu: Èrn'a, poesia de Petru Dulfu. — Inceputulu si istori'a Romaniloru, tractatu pentru poporulu romanu, in forma de dialogu, de Teodoru Petrisioru, profesoru (Sér'a XIV). — Tieranulu si ochielarii, poesia de A. Panu. — Conteniti-ve dela beutur'a vinarsului! — Sateanulu. — Semenati de tempuriu! — Invetiatura. — Insemnari folositorie. — Adeveruri si invetiaturi. — Jidovii.

Ambe scrierile esu odata in luna sub laboriós'a redactiune a D-lui Nicolae F. Negrutiu in Gherl'a (Szamos-Ujvár). Ele nu au trebuintia de recomandarea nóstra; publiculu romanu le cunósce deja, de óra ce „Predicatoriulu“ ese acumu in alu treile anu, „Cartile“ in alu doile. Prenumeratiunile se facu numai pe anulu intregu. „Predicatoriulu“ costa pe anu 4 fl. (10 lei noi). Prenumerantii „Predicatoriului“ primescu gratis si „Cartile S. R.“, cari de sene costa pe anu 1 fl. 50 cr. (4 lei noi).

(Invitare de prenumeratiune) la dóue manuale didactice, si anume: la unulu intitulatu: „**Introducere in Geografia**“ si altulu: „**Socót'a teoretica si practica**“.

Fidelu promisiunei si chiamàrii mele, de si am avutu si am multe neplaceri si nefaste, vinu totusi prin acést'a a aduce la cunoscinti'a colegiloru mei cá — nescapatandu cu spiritulu de feliu, am continuatu labórea apucata, si asia me affu in placut'a pusetiune de a anunciá, pre cumca am pusu sub tipariu mai susu numitele manuale didactice.

Pretiuulu unui esemplariu este: 20 cr. v. a. Mai puçinu de 5 esemplarie din fia care opu nu se póte prenumerá.

Suntu rogati toti doritorii de a avé aceste opsióre, a-mi face cunoscutu prin câte o carte de corespondintia numerulu esemplarielor, spre a me poté acomodá cu tiparirea amesuratu trebuintiei.

Pentru insinuarea prenumeratiuniloru defigu terminu pana la anulu nou 1877.

Me nutresce speranti'a, cá si atinsele dóue manuale voru multiami pre zelosii mei colegi si pre stimabili mei spriginitori atátu in privinti'a metoduluiu câtu si in privinti'a cuprinsului si a limbei poporale.

Lipova, in 23 nov. v. 1876.

Ioanu Tuducescu, m. p.
invetiatoriu.

(Distinctiune bine-meritata). Magnificentissimulu Domnu canonicu din Gherl'a Stefanu Biltiu, in ajunulu dilei s'ale onomastice primí Prepositura de „Csudány“ dreptu distinctiune pentru meritele aduse pre altariulu bisericei, scólei si alu patriei. Suntemu prea securi, ca Magnificentissimulu Domnu Prepositu-

Canonicu, — care s'a distinsu atátu de multu: pre carier'a preotésca cá parochu, protopopu si canonicu, — pre carier'a scolastica cá inspectoriu scolastecu districtualu si preside alu prea ven. consistoriu desp. scolasticu, — pre carier'a politica la tóta ocasiunea, — dar' mai alesu cá representante romanu in diet'a dela 1863/4 — va scí privi in acést'a distinctiune bine-meritata unu indemnu mai multu de a-si sacrificá binelui publicu intrég'a s'a viétia, care, fiindu-ne atátu de pretiós'a si de scumpa, urámu cá prevedenti'a divina se i-o prolongésca pana la celea mai adúnci be-tranetie!

P. S. R.

(Hymen.) D-lu invetiatoriu dirigitu in Tientiari, Gregoriu E. Paltineanu, anuncia tuturoru colegiloru, amiciloru si cunoscutiloru sei, ca si-a incredintiatu de fiitòri'a soçia pre D-r'a Paraschiv'a Stefanu din Tientiari; cununi'a se va serbá le 4 Februariu a. c. st. n. Èr D-lu Aug Deganu, inv. dirig. in Vetielu, pre D-r'a Otili'a Siftu de Pascu, fic'a magistr. de posta din Branisc'a; cununi'a va fi la 10 Fauru nou. — Se traiésca la multi ani fericiti!

(Unu balu in scopulu magiarisârei.) In clubulu liberalu alu suburbiulu Iosefinu din Budapest'a, dlu G. Szathmary tienù acumu de curendu o prelegere, in care a depinsu cu coloru mohorite degenerarea elementulu magiaru in comitatulu Hunedórei. Castelulu lui Ioanu Huniade in Hunedór'a e dejá restauratu, este detorinti'a natiunei (magiare) a restaurá si magiarismulu din acelu tienutu, care cade din dí in dí préda romanismului. Spre scopulu acést'a lucra in sinulu comitatului reuniunea ajutatòria a scólei reale din Dev'a, care trebuie spriginita in nisuintiele sele patriotice de tiér'a intréga. Déca — díce oratorulu — se voru gasi in tiéra numai 500.000 ómeni, cari se contribuie câte 20 cr. éta unu fondu de o suta mii florini, cu a carui interese s'aru poté tramite multi copii de parinti romanisati la scóla si pe calea acést'a s'aru poté redá natiunalitatiei loru originale. — Redactiunea lui „Hon“ s'a oferitu a primí oferte spre scopulu aratatu. Prelegerea lui Szathmary a fostu primita cu aplausu si a mai avutu si urmarea ca clubulu a hotaritu arangiarea unui concertu cu balu, alu carui venitu curatu se fia spre scopulu desromanisarei magiariloru romanisati (T. R.)

(Tempulu). „Reuniunea patinatoriloru“ (datatoriloru pe ghiaçia) din Temisiór'a, vediendu ca nu se mai face frigu, s'a adresatu in cale telegrafica catra directoriulu sectiunei astronomice din Lipsc'a intrebandu-lu, ca mai fi-va? si candu? in ièrn'a acést'a geru. Respunsulu a fostu, ca dela 24 Ianuariu si pana la 15 Fauru va fi frigu mare si va inghiaçia cumplitu.

 Prenumeratiuni la „Scól'a Romana“ pe anulu curentu mai potemu primí chiar dela numerulu primu.

 Cu esemplarie complete din „Scól'a Romana“ pe anulu trecutulu mai potemu servi.